

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЧИН- НОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Збірник наукових статей
Випуск XXIII

м. Івано-Франківськ, 2010

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ В УКРАЇНІ

УДК 349.6

В Україні від невідповідності питної води вимогам стандартів страждає кожен другий громадянин, тоді як в цілому світі – кожен десятий [1, с.127]. Тому питання належного нормативно-правового забезпечення функціонування механізму забезпечення населення якісною питною водою потребує особливої уваги держави та правознавців. Останній

реалізується у двох напрямках – шляхом контролю якості вод централізованого питного водопостачання та контролю за якістю фасованих питних вод. Щодо першого напрямку, то як свідчать режимні спостереження Держводгоспу, у 2003 році більше 70% проб, відібраних у районах питних водозаборів, за одним або більше показників не відповідали вимогам санітарних правил і норм для водойм, що використовуються для централізованого водопостачання. Більшість водоканалів експлуатують морально застарілі станції водоочищення, а частина з них не має необхідних станцій знезалізнення тощо. Ситуація ускладнюється незадовільним станом водопровідних мереж та подачею води за графіком, коли через пошкодження труб та різноманітні “підсоси” вода в окремих випадках надходить до споживача навіть гіршої якості, ніж на виході з очисних споруд чи у джерелі. Через це в деяких регіонах України склалася напружена ситуація із забезпеченням населення питною водою, що за якістю відповідала б вимогам ГОСТу 2874-82 “Вода питьевая. Гигиенические требования и контроль за качеством” [2]. На сьогодні питання забезпечення населення України питною водою врегульовано трьома основними законами – Водним Кодексом України, законом України «Про питну воду та питне водопостачання» та законом України «Про Загальнодержавну програму “Питна вода України” на 2006-2020 роки». Ці закони мають головною метою забезпечення громадян України питною водою високої якості, яка залежить від її початкової якості в підземних та поверхневих джерелах. Вода з поверхневих джерел забруднюється відходами промисловості та сільського господарства і навіть після очищення та знезараження не відповідає вимогам діючого ГОСТ 2874-82. Серед основних гігієнічних вимог, що пред’являються до питної води, слід відзначити наступні: 1) вода повинна мати бездоганні органолептичні та фізичні якості та оптимальний хімічний склад; не повинна погіршувати біологічну цінність їжі; не повинна бути твердою; не повинна вмішувати радіоактивні та токсичні хімічні речовини (не більше ГДК та ГДР) та патогенні мікроорганізми. Це положення частково закріплено у ст.1 Закону України «Про воду та питне водопостачання». Як зазначено в п.2.2 та 2.3. Державних санітарних правил і норм «Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарчо-питного водопостачання» (ДСанПіН 383) [3], якість питної води залежить від її складу та властивостей: у вододжерелі; при надходженні у водопровідну мережу; в точках водорозбору. Безпека питної води в епідемічному відношенні визначається показниками, що характеризують з достатньо високою вірогідністю відсутність в ній небезпечних для здоров’я споживачів бактерій, вірусів, інших біологічних включень.

В Україні розроблені нові державні стандарти води з джерел централізованого питного водопостачання, та не всі з них введено в дію. На сьогодні затверджено державний стандарт (ДСТУ) 4808:2007 «Джерела централізованого питного водопостачання. Гігієнічні та екологічні вимоги щодо якості води і правила вибирання»[4], який набув чинності з 1 січня 2009 року та змінив ГОСТ 2761-84 [5]. У ДСТУ 4808:2007 реалізовані норми Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10 січня 2002 р. № 2918-111. Цей стандарт поширюється на джерела централізованого питного водопостачання та встановлює гігієнічні, екологічні та технологічні вимоги до вибирання нових і оцінювання наявних джерел централізованого водопостачання. Стандарт може бути використаний усіма суб'єктами господарювання у сфері питного водопостачання та органами, які здійснюють державний нагляд. Крім того, розроблено проект ДСТУ «Вода питна фасована. Загальні технічні умови», який перебуває на погодженні в Міністерстві охорони здоров'я України та проекти ДСТУ «Питна вода. Вимоги та контроль за якістю», «Питна вода підвищеної якості. Вимоги та контроль за якістю». На сьогодні завершено розробку технічного регламенту щодо води питної та надіслано на погодження до відповідних центральних органів виконавчої влади (Мінекономіки, Мінфін, МОЗ, Мінжитлокомунгосп, Держкомпідприємництва).

Однак їх затвердження відтермінували на 3 роки, адже жодна лабораторія в Україні не в змозі виконати ті вимоги, які пропонуються. Якість води, що подається до населених пунктів України, перевіряється згідно з стандартами – ГОСТ 2874-82 і вимогами ДСанПіН 383, які передбачають перевірку води за 20-ма показниками щоденно, 47-ма – щомісячно та 75-ма – щорічно, а не за 70-ма щоденно, як це передбачається регулюванням Євросоюзу та Державним стандартом. Крім того, згадані ДСанПіН 383 передбачають перевірку показників токсикологічної безпеки питної води лише за 2-ма показниками вмісту органічних речовин, в той час, як, наприклад, у США – за 54-ма показниками (23 з них – особливо небезпечні сполуки). Ці сполуки навіть у мікродозах збільшують ризик ракових захворювань, тому їхня концентрація в питній воді повинна бути практично зведена до нуля. На жаль, в Україні ці сполуки в питних водах не визначаються через відсутність механізму належного контролю за якістю питної води та необхідного аналітичного обладнання та кваліфікованих працівників. Недостатньо ефективною є також система моніторингу у сфері питного водопостачання. Нормативно-правова база у сфері забезпечення безпечного стану водних ресурсів та якості питної води є неадекватною, а міжвідомча координація і фінансове забезпечення реалізації державних цільових програм, заходи яких спрямовані на поліпшення

якості водних ресурсів та питної води, здійснюється на низькому рівні [5]. Рішенням РНБО від 27.02.2009 року у п.3 також заплановано ряд заходів, спрямованих на забезпечення, розроблення та затвердження в установленому порядку нормативно-правових актів щодо якості питної води відповідно до європейських директив в тримісячний строк, проте такі роботи і на даний час не завершені. Також згідно з Програмою “Питна вода України” на 2006 -2020 роки. необхідно вдосконалювати нормативну та лабораторну базу у сфері питного водопостачання, забезпечувати її відповідність стандартам Європейського Союзу (ЄС) в даній сфері. Варто зауважити, що положення Директиви Ради 98/83/ЄС від 3 листопада 1998 року «Про якість води, призначеної для споживання людиною» частково відображені в законодавстві України, проте не охоплюють якість мінеральних, лікувальних вод.

Міжнародна асоціація пляшкованих вод дає таке визначення пляшкованої питної води: “Вода вважається пляшкованою, коли вона відповідає державним стандартам, гігієнічним вимогам до питної води, поміщена в гігієнічний контейнер і продається для вживання людиною [6]. При цьому вона не повинна містити підсолоджувачі чи добавок штучного походження: ароматизатори, екстракти та есенції природного походження можуть бути додані до пляшкованої води в кількості, що не перевищує одного вагового процента. Якщо ж вода містить більший процент додатків, то вона відноситься до безалкогольних напоїв”. Сьогодні в продаж пропонується два основних види пляшкованих вод: мінеральна і питна (очищена питна) вода. Відповідно до існуючих державних стандартів на питні води, вважається, що столові питні води повинні мати мінералізацію не вище одного грама на літр, при відсутності специфічних біологічно-активних компонентів. Введення фізичних методик контролю якості питних вод, зокрема пляшкованих вод, є надто важливі, оскільки лише фізичними, зокрема структурними дослідженнями можна виявити не лише біоенергетичні властивості води, так звану інформаційну пам’ять, вплив на воду екологічних чинників, але й головне - за фізичними критеріями якості фасованих питних вод можна виявити відповідність питної води властивостям внутрішньоклітинної води, найвищий критерій якості питної води. Крім того, існує наукова позиція, що мінеральні води слід відносити до спеціальних продуктів харчування та регулювати відповідним законодавством, що, на нашу думку, не видається доцільним. 1 січня 2010 року завершився перехідний період дії ДСТУ 878:2006 „Води мінеральні природні фасовані. Загальні технічні умови”, і тому, якщо його дію знову не буде призупинено (наприклад, за зверненнями виробників мінеральних вод, які на сьогодні не мають можливості виконати положення ДСТУ 878:2006 щодо фасування мінеральної води безпосередньо біля місця її

видобутку, як в 2007 році), то слід очікувати підвищення якості фасованих мінеральних вод.

Є ще один напрям класифікації питних вод, які умовно можна визначити як “очищені питні води”. Для таких питних вод вимоги дещо пом’якшені, а саме: не використовуються характеристики структурної упорядкованості та біоенергетичної цінності. До питних вод відносяться будь-які пляшковані питні води, які відповідають стандартам якості для “питних вод, розфасованих в ємності”, які пройшли крім механічної обробки, додаткові ступені очистки (дистиляція, демінералізація, пом’ягшення, збагачення додатковими солями чи мінеральними речовинами), які привели до зміни їх первинного хімічного складу. Така вода повинна пройти глибоку очистку, після якої воду штучно збагачують мінералами і солями, концентрація яких не повинна перевищувати 1 грам на літр. При цьому вміст окремих елементів – натрію, хлоридів, сульфатів і т.д. – не повинно перевищувати гранично допустимих концентрацій для питних вод. Основним порушенням при випуску мінеральних та питних вод є ненадання виробником повної, достовірної інформації про дату розливу, термін споживання або граничний строк придатності, умови зберігання, повний перелік фактичних показників її якості, а також найменування, адреса виробника й місце виготовлення води та назву нормативного документу для даного виду води. Крім того, нині на українському ринку немає чіткої класифікації бутильованої води за типами і, відповідно, нормативних документів на всю наявну у продажу воду, хоча пропозиції вдосконалення чинного законодавства у цій сфері мають місце [7]. В Україні досі не затверджено держстандарт на пляшковану питну воду. Зараз підприємства, які її випускають, працюють за власними технічними умовами та технологічними інструкціями. Відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», ДСанПіН «Вода питна фасована. Гігієнічні вимоги та контроль за якістю» є обов’язковими для всіх підприємств, а також для організацій, що здійснюють державний санітарний нагляд. Проте деяка пляшкована вода навіть не проходить відповідного технологічного доочищення та дезінфікування, що, безумовно, негативно впливає на якість кінцевого продукту.

Отже, розроблення нових стандартів, удосконалення чинної нормативної документації стосовно води централізованого питного водопостачання та фасованих питних і мінеральних вод, приведення рівня вітчизняних вимог у відповідність до рівня міжнародних та європейських норм – важлива та актуальна задача, яка потребує якнайшвидшого вирішення, проте і вона не гарантує негайного забезпечення якості питної води для споживачів, оскільки залежить від технологічних та фінансових

можливостей підприємств- постачальників (виробників, продавців) – реконструкції, переобладнання систем водопостачання та очищення води, застосування сучасних реагентів при очищенні та знезараженні води. Вищезгадане потребує впровадження належних економіко-правових регуляторів та фінансових дотацій з боку контролюючих державних органів, створення належно обладнаних референс-лабораторій.

1. Котляр А.М., Шур В.А., Кузьмін І.М., Гаєвська А.Ю. Нові гігієнічні та екологічні вимоги до питної води // Комунальное хозяйство городов. – 2008. – №81.
2. ГОСТ 2874-82 Вода питьевая. Гигиенические требования и контроль за качеством: [чинний з 1.01.1985р.] / Издательство стандартов. – М., 1985. - 12с. – (Комитет стандартов СССР).
3. Про затвердження Державних санітарних правил і норм Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарсько-питного водопостачання: Наказ МОЗ №383 від 23.12.96р./Зареєстр. в мін. юстиції України 15 квітня 1997р. за №136/1940// Офіційний вісник України - 1997 р., № 16, с. 13.
4. ДСТУ 4808:2007 «Джерела централізованого питного водопостачання. Гігієнічні та екологічні вимоги щодо якості води і правила вибирання»: [чинний з 1.01.2009р.] /Режим доступу: http://www.leonorm.com.ua/p/NL_DOC/UA/200701/Nak_144.htm.
5. Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населення якісною питною водою в населених пунктах України: Рішення РНБО України від 27.02.2009 р., введено в дію Указом Президента № 221 від 6.04.2009р.
6. Курик М. Пляшкова питна вода // Інститут екології людини. Режим доступу: <http://uiec.org.ua/uk/ekologiya-pitnoyi-vodi/plyashkovana-pitna-voda.html>
7. Круглова О.А. Вдосконалення нормативної бази фасованих мінеральних і питних вод автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 05.01.02. – 2009. – 20с.

Романко С.М.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ В УКРАЇНІ

В статті розглядаються актуальні питання побудови механізму забезпечення населення якісною питною водою як шляхом централізованого водопостачання, так і шляхом контролю за якістю фасованих мінеральних та питних вод. Виявлені недоліки такого механізму та запропоновано шляхи вдосконалення.

Ключові слова: якість питної води, централізоване водопостачання, мінеральні води, фасована питна вода.

Романко С.М.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ПИТЬЕВОЙ ВОДЫ В УКРАИНЕ

В статье рассматриваются актуальные вопросы построения механизма обеспечения населения качественной питьевой водой как путем централизованного водоснабжения, так и путем контроля за качеством фасуемых минеральных и питьевых вод. Обнаружены недостатки такого механизма и предложены пути их совершенствования.

Ключевые слова: качество питьевой воды, централизованное водоснабже-

ние, минеральные воды, фасуемая питьевая вода.

Romanko S.M.

PROVIDING OF QUALITY OF DRINKING WATER IN UKRAINE

In the article the pressing questions of construction of mechanism of providing of population a high-quality drinking-water are examined both by the centralized water-supply and by control after quality of the packaged mineral and drinking waters. The lacks of such mechanism are found out and the ways of perfection are offered.

Keywords: quality of drinking-water, centralized water-supply, mineral water, packaged drinking-water.